

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
Alueet ja kasvupalvelut –osasto

Muistio
11.11.2021

LIITE 2

ESITYS EUROOPAN ALUEELLINEN YHTEISTYÖ –TAVOITTEEN MUKAISEKSI INTER-REG BALTIC SEA REGION VALTIOIDEN VÄLISEN YHTEISTYÖN OHJELMAKSI KAUKALLE 2021-2027

Ohjelman valmistelu

Interreg Baltic Sea Region Programme -ohjelma, (suomeksi Itämeren alueen ohjelma) on Suomen, Ruotsin, Tanskan, Viron, Latvian, Liettuan, Puolan sekä Saksan (pohjoiset alueet) valtioiden välisen yhteistyön ohjelma. EU:n ulkopuolelta ohjelmaan osallistuu ainakin kaksi kumppanimaata: Norja (eteläiset alueet) ja Venäjä (luoteiset alueet). Valko-Venäjä on ollut mukana ohjelman valmistelussa, mutta sen osallistumiseen liittyy vielä epävarmuustekijöitä. Venäjän ja Valko-Venäjän osallistuminen edellyttävät lisäksi EU:n kanssa allekirjoitettavia rahoitussopimuksia.

Valmisteltava ohjelmakausi on järjestyksessään viides. Itämeri on yhdistänyt näitä maita jo vuosisatojen ajan ja muodostanut perustan tärkeille ja kestäville taloudellisille ja kulttuurisille siteille. Ohjelmalla on keskeinen rooli EU:n Itämeren alueen strategian toteuttamisessa.

Saksalainen investointipankki Investitionsbank Schleswig-Holstein (IB.SH) Rostockissa toimii hallintoviranomaisena, jossa sijaitsee myös ohjelman sihteeristö. Ohjelman virallinen kieli on englanti ja ohjelmaesitys on laadittu englanniksi.

Uuden ohjelman valmistelu käynnistyi syksyllä 2019 edellisen ohjelman seurantakomitean yhteydessä pidetyssä Programming Task Force –kokouksessa Potsdamissa, jolloin käynnistettiin keskustelu uuden ohjelman laadinnasta ja ohjelman sisällöistä. Työtä johtamaan perustettiin yhteinen ohjelmointikomitea (Joint Programming Committee, JPC), jossa olivat edustettuna kaikki vanhaan ohjelmaan osallistuneet maat sekä Valko-Venäjä. Suomea JPC:ssä edustivat TEM, YM ja Hämeen liitto (alueiden edustaja).

Valmistelun aikana on kuultu laajasti sidosryhmiä. Kesällä 2020 sihteeristö järjesti tulevan ohjelman sisällön painopisteistä avoimen kuulemisen verkossa. Ohjelman julkinen kuuleminen järjestettiin kesällä 2021. Ympäristövaikutusten arvioinnin yhteydessä kuultiin erikseen ympäristöviranomaisia.

Ohjelman sisällöt on käsitelty kansallisesti Itämeren ohjelman kansallisessa neuvoo-antavassa työryhmässä. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö on tehnyt läheistä ja tiivistä yhteistyötä ohjelmaan osallistuvien maiden ja kollegaministeriöiden kanssa. Tavoitteena on ollut ratkaisuhakuisesti etsiä kompromisseja ohjelmoinnin aikana avoimna olleisiin kysymyksiin. Yhteistyö on toiminut hyvin ja ohjelmaesityksen valmistelu on sujunut aikataulun mukaisesti vaikeasta pandemiatilanteesta huolimatta.

Ohjelmointikomitea käsitteli kuulemisten perusteella tarkistettua ohjelmaesitysluonnosta kokouksessaan 29.-30.9.2021 ja hyväksyi sen eräin tarkistuksin. Kansalliseen käsittelyyn vietävä luonnos on päivätty 6.10.2021.

Ohjelmaesitys käsitellään kansallisissa hyväksymismenettelyssä kaikissa ohjelmaan osallistuvissa jäsenvaltioissa loppuvuoden 2021 aikana, minkä jälkeen se lähetetään komission hyväksymismenettelyyn alkuvuonna 2022.

Ohjelma-alue

Itämeren ohjelman maantieteelliseen alueeseen kuuluvat Suomi, Ruotsi, Tanska, Viro, Latvia, Liettua, Puola kokonaisuudessaan ja Saksan pohjoiset alueet. EU:n ulkopuolelta alueeseen kuuluvat Norjan eteläiset alueet sekä Venäjän luoteiset alueet (ja Valko-Venäjä).

Ohjelma kattaa noin 3,8 miljoonan km² alueen, jossa asuu yli 103 miljoonaa asukasta. Se ulottuu Euroopan keskustasta pohjoisimpaan periferiaan. Ohjelma-alueella on lukuisia eurooppalaisia metropolialueita, mutta toisaalta valtaosa ohjelma-alueesta on maaseutua.

Ohjelman sisältövalinnat

Ohjelmatyön suunnittelu aloitettiin analyysillä makroalueellisen yhteistyön tarpeista tulevan ohjelman sisällöksi. Tarkastelu perustui jäsenvaltioiden olemassa oleviin strategioihin, arviointeihin ja tutkimuksiin. Tarkastelussa identifioidut haasteet, esteet ja mahdollisuudet muodostivat ohjelman sisällön keskeiset osatekijät ja olivat perustana ohjelmaesityksen tavoitteiden valinnalle.

Ohjelman päätavoitteena on toteuttaa innovatiivisia, vesiälykkäitä ja ilmastoneutraaleja ratkaisuja valtioiden rajat ylittävällä yhteistyöllä kansalaisten hyväksi koko Itämeren alueella.

Ohjelmaesityksen neljäksi painopisteiksi/toimintalinjoiksi valittiin:

1. Innovatiiviset yhteiskunnat

Tavoitteisiin päästään mm:

- vahvistamalla yhteisiin arvoihin, kulttuuriin ja kulttuuriperintöön perustuvaa eurooppalaista identiteettiä
- lisäämällä alueen innovatiivisuutta
- uudistamalla älykkään erikoistumisen toimintatapoja
- kehittämällä ratkaisuja yritysten toipumiseksi odottamattomista ulkoisista häiriötilanteista
- luomalla uusia liiketoimintamahdollisuuksia digitalisaatiota hyödyntäen
- kehittämällä ja testaamalla mekanismeja, joilla hallitaan koordinoitusti Itämeren makroalueen taloudellisia ja yhteiskunnallisia haasteita

2. Vesistöviisaat yhteiskunnat

Tavoitteisiin päästään mm:

- tukemalla toimia alueen vesien tilan parantamiseksi
- kehittämällä ja toteuttamalla uusia ratkaisuja pilaantumisen ehkäisemiseksi
- sopeuttamalla vesihuoltoa ilmastomuutoksesta aiheutuviin muutostarpeisiin
- ehkäisemällä vesistöjen ravinnekuormaa kehittämällä mm. jätevesien käsittelyä
- vahvistamalla sinisen talouden liiketoiminnan kehittämistä huomioimalla samalla luonnonvarojen kestävää käyttöä
- sisällyttämällä ilmastomuutoksen hillintätoimet osaksi sinisen talouden kehittämissuunnitelmaa
- käyttöönottamalla yhteiset ympäristönormit sekä puhtaat, digitaaliset ja ekotehokkaat ratkaisut aluksilla ja satamissa jätteiden ja jätevesin vähentämiseksi, käsittelemiseksi ja kierrättämiseksi

3. Ilmastoneutraalit yhteiskunnat

Tavoitteisiin päästään mm:

- vahvistamalla elinkeinoelämän uudelleen ajattelua kiertotalouteen siirtymisessä
- uudistamalla älykkään erikoistumisen toimintatapoja
- tukemalla ja koordinoimalla yritysten ja kansalaisyhteiskunnan aloitteita kiertotalouden ja asennemuutoksen edistämiseksi
- lisäämällä energiatehokkuutta hiilineutraalisempien energiajärjestelmien kehittämiseksi ja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi
- investoimalla uusiutuvaan energiaan kaupunki- ja maaseutualueilla
- tarttumalla hallinnollisiin, oikeudellisiin ja taloudellisiin esteisiin julkisten ja yksityisten rakennusten korjausvelan nopeuttamiseksi
- edistämällä kestävää kaupunkiliikennettä osana hiilettömään talouteen siirtymistä
- yhtenäistämällä rajat ylittäviä liikkumisjärjestelmiä

4. Interreg-erityistavoite: yhteistyön hallinnoinnin parantaminen

Tavoitteisiin päästään mm:

- kehittämällä monialaisia, rajat ylittäviä julkisia palveluja
- tukemalla eri EU:n osarahoittamien hankkeiden yhteistyötä hankealustoilla (platform)
- tukemalla EU:n Itämeri-strategian (EUSBSR) hallintoa ja viestintää

Strateginen ympäristövaikutusten arviointi (SEA)

Itämeren ohjelman 2021-2027 ohjelmaesityksestä on laadittu strateginen ympäristövaikutusten arviointi. Arvioinnin toteutti Ramboll Ltd. Arvioinnin tarkoituksena oli tuoda esiin ympäristöllisiä vaikutuksia ohjelman valmistelun ja hyväksymismenettelyn aikana ja varmistaa, ettei ohjelmalla ole haitallisia ympäristövaikutuksia. Vaikutusten arvioinnin tulokset ja johtopäätökset on otettu huomioon ohjelman sisällöissä.

Ympäristövaikutusten arvioimiseksi järjestettiin ympäristöviranomaisten kuulemistilaisuus ympäristöministeriön ja Elinkeino- liikenne ja ympäristökeskuksien ympäristöviranomaisille huhtikuussa 2021. Ympäristövaikutusten arviointiraportti oli julkisessa kuulemisessa yhdessä ohjelma-asiakirjaesityksen kanssa kesällä 2021.

Ohjelman rahoitus

Jäsenvaltiot ovat osoittaneet ohjelmalle Interreg-rahoitusosuutta (EU-osuus) yhteensä 250,9 miljoonaa euroa, josta Suomen osuus on 29,3 miljoonaa euroa. Suomen osuudesta päätti talouspoliittinen ministerivaliokunta 18.3.2021.

Interreg-varoja hallinnoidaan yhtenä kokonaisuutena eikä ohjelma-asiakirjan rahoitustaulukossa esitetä maakohtaisia erittelyjä.

Rahoitus on jaettu ohjelmaesityksessä toimintalinjojen välillä seuraavasti:

TL1	25,47%
TL 2	25,47%
TL 3	38,21%
Interreg-erityistavoite	10,85%

Rahoitusta kohdennetaan eniten toimintalinja kolmeen, jolla tuetaan keskeisesti Vihreämpi Eurooppa –politiikkatavoitetta (PO2). Pienten hankkeiden osuus lisääntynee edellisestä kaudesta.

EU-rahoituksen osuus kokonaisrahoituksesta on 80%, jolloin ohjelman kansallinen vastinrahoitus on yhteensä 54,6 miljoonaa euroa. Kansallinen vastinrahoitus voi olla joko julkista tai yksityistä rahoitusosuutta jäsenvaltiosta tai hankkeen luonteesta johtuen. Ohjelma-asiakirjaesityksen rahoitustaulukossa yksityisen rahoitusosuuden arvioidaan olevan indikatiivisesti noin 15% ja julkisen osuuden noin 85%.

Ohjelman kokonaisrahoitus (ei-jäsenmaiden rahoitus huomioiden) on 313,6 miljoonaa euroa, kun se edellisellä ohjelmakaudella oli 346,5 miljoonaa euroa. Suomen EU-osuuteen suhteutettu laskennallinen osuus kansallisesta vastinrahoituksesta on noin 6,4 miljoonaa euroa, josta noin 5,4 miljoonaa euroa on julkista rahoitusta.

Valtion rahoitusosuuden määrä on indikatiivinen, koska suomalaisten tuensaajien menestymistä ohjelman hankehakujen valinnoissa ei pystytä etukäteen euromääräisesti arvioimaan. Valtion kansallisen vastinrahoituksen osuus tarkentuu vuosittain ohjelmatyön edetessä ja siihen vaikuttaa suomalaisten tuensaajien menestyminen hankehakukierroksilla.

Valtion talousarviosta maksettava teknisen tuen osuus julkisesta kansallisesta vastinrahoituksesta on noin 0,5 miljoonaa euroa.

Ohjelman hallinto

Ohjelmaan osallistuvat jäsenmaat ovat sopineet ohjelman yhteisestä hallintoviranomaisesta ja tarkastusviranomaisesta. Hallintoviranomaisena jatkaa saksalainen Investitionsbank Schleswig-Holstein (IB.SH). Hallintoviranomainen hoitaa myös ohjelman kirjanpito toiminnon (aiemmin todentamisviranomaiselle kuuluneet tehtävät).

Hallintoviranomainen vastaa tuensaajien ilmoittamien menojen varmentamisesta ja tekee ilmoitettavien menojen tukikelpoisuusratkaisun Euroopan Parlamentin ja Neuvoston asetuksen (EU) 2021/1059 (Interreg) artiklan 46 mukaisesti saamiensa osallistuvan maan hallinnollisten tarkastajan esityksestä, mikäli hallintoviranomainen ei itse ratkaise menojen tukikelpoisuutta.

Suomessa Interreg Baltic Sea Region 2021-2027 -ohjelman hallinnollisesta tarkastuksesta vastaa Uudenmaan liitto.

Tarkastusviranomaisena toimii Schleswig-Holsteinin osavaltion oikeus-, kulttuuri- ja eurooppalaisten asioiden ministeriö. Tarkastusviranomainen asettaa tarkastusryhmän, jossa Suomea edustaa valtiovaranministeriön valtiovarain controller -toiminto.

Ohjelmalle tullaan nimittämään (EU) 2021/1059, Interreg-asetuksen 28 artiklan mukaisesti seurantakomitea. Suomen edustajat nimittää valtioneuvosto lain alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta, 756/2021, 33 §:n mukaisesti.

Hallintoviranomaisen asettama yhteinen sihteeristö avustaa hallintoviranomaista, seurantakomiteaa ja ohjauskomiteaa niiden tehtävien hoidossa Interreg-asetuksen artiklan 46 mukaisesti. Ohjelman sihteeristö sijaitsee Rostockissa.